Handledning

DLS 4–6-R

Anna Fouganthine
Christer Jacobson

Rättstavning, Ordförståelse, Läshastighet och Läsförståelse

Reviderad version av DLS för årskurs 4–6

Exempel

hogrefe

Handledning

DLS 4–6-R

Anna Fouganthine
Christer Jacobson

Rättstavning, Ordförståelse, Läshastighet och Läsförståelse

Reviderad version av DLS för årskurs 4–6

Exempel

hogrefe

© 2025 Hogrefe Psykologiförlaget AB.

Gävlegatan 12 B, 113 30 Stockholm. www.hogrefe.se

Förlagsredigering: Tiina Pukkila Sarilidou

Grafisk form: Marit Karlsson

Omslag: iStock: fstop123

Tryck: Elanders Sverige AB, 2025.

Art.nr. 280-101

All kopiering förbjuden!

Mångfaldigande av denna handledning, helt eller delvis, är enligt lag om upphovsrätt förbjudet utan medgivande av Hogrefe Psykologiförlaget AB. Förbudet gäller varje form av mångfaldigande genom tryckning, duplicering, kopiering, digitalisering etc. Förbudet omfattar även text- och datautvinning (TDM) och träning av artificiell intelligens (AI) samt liknande teknologier.

Exempel

Innehåll

Förord		**5**
Introduktion		**7**
	De fyra deltesten	7
	Rättstavning 1 och 2	8
	Ordförståelse	8
	Läshastighet 1 och 2	8
	Läsförståelse	8
Konstruktion och standardisering av testen		**9**
	Pilotstudie	9
	Normering och standardisering	10
	Psykometriska egenskaper	14
	Fördelningarna i DLS-testen mellan årskurserna	16
	Jämförelser av resultat i Ordförståelse och Rättstavning 2009 och 2024	22
Administrering		**25**
	Rättstavning 1 och 2	25
	Rättstavning 1	26
	Rättstavning 2	27
	Ordförståelse	28
	Läshastighet 1 och 2	29
	Läsförståelse	30
Rättningsnycklar		**31**
	Rättstavning 1 och 2	31
	Rättstavning 1	32
	Rättstavning 2	33
	Ordförståelse	34
	Läshastighet 1 – Koka soppa på en spik	36
	Läshastighet 2 – Kamratposten	37
	Läsförståelse	38

Exempel

Tolkning och omvandling av råpoäng till Stanine-värden **41**

Rättstavning 1 och 2 42
Ordförståelse 44
Läshastighet 1 och 2 45
Läsförståelse 45

Litteraturförteckning **49**

Bilagor **51**

Ordförklaringar **63**

Exempel

Förord

Diagnostiska läs- och skrivprov (DLS) är en serie material för kartläggning av gruppers och enskilda elevers färdigheter i läsning och skrivning. Testen har en lång historia inom svensk skola som sträcker sig tillbaka till 1950-talet. DLS 4–6-Reviderad vänder sig till elever i mellanstadiet och är tänkt att undersöka elevers förmåga till att stava och förstå ord samt deras läshastighet och läsförståelse. Den föreliggande versionen är dels en revidering, dels en nykonstruktion av Birgitta Järpsten och Karin Taubes version från 2009.

DLS är lämpligt att använda för att på ett objektivt sätt finna grunder för elevers vidare läs- och skrivutveckling baserade på resultatet på deltesten. Elevers resultat kan också ligga som grund för beslut om bland annat resursfördelning eftersom testen är normerade och resultaten kan överföras till Staninevärden. Andelen elever med annat modersmål än svenska har under senare år ökat i svensk skola och utgör i denna normering 27 % av eleverna.

I handledningen redovisas även för de förändringar av elevers läs- och stavningsförmåga som ägt rum de senaste femton åren, från 2009 till 2024. Detta har kunnat göras genom att ett antal uppgifter i rättstavning och ordförståelse i denna nya version är desamma som i 2009 års version.

Tyvärr är trenden att läs- och skrivförmågan försämras över tid hos eleverna i den svenska skolan. Samtidigt brottas skolan med omfattande resursbrister på flera plan och aldrig någonsin har resultaten i skolan varit så disparata mellan kommuner i Sverige och inom en och samma kommun. Att våra elever mår bra och utvecklas optimalt är allas vår angelägenhet eftersom det är barnen som är vår framtid. Vi hoppas att man kan stärka barnens läs- och skrivförmåga genom att använda det nya DLS-materialet pedagogiskt.

Stockholm i maj 2025

Anna Fouganthine Christer Jacobson

Exempel

1 Introduktion

DLS är en serie material för kartläggning av gruppers och enskilda elevers färdigheter i läsning och skrivning. Materialen finns från skolår 1 till och med första året i gymnasiet och prövar basfärdigheterna i rättstavning, ordförståelse, läshastighet och läsförståelse. DLS gör det möjligt att följa elevernas läs- och skrivutveckling genom hela deras skolgång.

DLS är ett screeningmaterial och ska i första hand användas för att testa hela klasser. De olika deltesten syftar till att med hjälp av en objektiv metod ge pedagogen en översiktlig och allmän bild av gruppens och enskilda elevers färdigheter i olika aspekter av läsning och skrivning. Används resultaten på ett meningsfullt sätt är de pedagogens redskap för att fånga upp elever som kommit till korta i sin läs- och skrivutveckling i jämförelse med jämnåriga. En screening är emellertid mer än så. Den är även ett pedagogiskt verktyg för att utvärdera om undervisningen har önskad effekt. På så sätt kan resultaten från en screening ligga till grund för den fortsatta planeringen av undervisningen i gruppen. Exempelvis kan resultaten hjälpa att utröna om hela gruppen skulle vara i behov av mer träning inom vissa områden, om en mindre grupp elever behöver särskilt stöd i undervisningen eller om det skulle krävas individuellt utformade åtgärdsprogram för enskilda elever.

DLS 4–6-Reviderad är avsedd för årskurserna 4, 5 och 6 och har samma struktur som tidigare versioner av DLS. Även om materialet är innehållsmässigt nytt kommer de som använder DLS idag att känna igen sig även i denna version som innehåller deltest i rättstavning, ordförståelse, läshastighet och läsförståelse.

DLS 4–6-Reviderad innehåller två rättstavningstest och ett ordförståelsetest. Dessa har samma utformning som den föregående versionen men orden har bytts ut till mer aktuella.

Läshastighetstestet omfattar två nya texter. I tidigare versioner av läshastighetstestet har eleverna läst en text med ett antal parenteser innehållande 3 ord insprängda i texten där eleven har markerat det ord som passar in i texten. Även i denna version används parenteser i texten, men de är betydligt fler till antalet och innehåller endast två ord varav ett tydligt passar in i texten. Tanken med detta är att försöka komma åt en mer renodlad form av läshastighet.

Läsförståelsetestet är också nykonstruerat. Det består av fem korta texter med fem frågor av flervalstyp till varje text. Läsförståelsetestet skiljer sig från det tidigare genom att texterna är korta och att inga öppna frågor ingår. Syftet med de kortare texterna är att försöka upprätthålla elevers koncentrationsförmåga så maximalt som möjligt.

De fyra deltesten

DLS 4–6-Reviderad omfattar fyra deltest: Rättstavning (1 och 2), Ordförståelse, Läshastighet (1 och 2) och Läsförståelse. Testen är gemensamma för alla tre årskurserna men normerna är framtagna för respektive årskurs och presenteras i Stanine värden. För Läshastighetstestet finns även tabeller för att ta fram elevens läshastighet utifrån antal lästa ord per minut.

Deltestet Rättstavning finns i två alternativa versioner med lite olika svårighetsgrad. Deltestet Läshastighet innehåller två texter som läses vid ett och samma tillfälle men som också har något olika svårighetsgrad. I de följande avsnitten beskrivs de fyra deltesten.

Exempel

Rättstavning 1 och 2

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas stavningsförmåga vid skrivning av vanliga ord.

Innehåll

Diktamensskrivning där de 34 prövningsorden är insatta i bjudningsmeningar som dikteras av läraren. Deltestet finns i två alternativa versioner med något olika svårighetsgrad. Som framgår av normtabellerna är prövningsorden i Rättstavning 1 något lättare att stava än orden i Rättstavning 2. Vid en första testning bör därför alltid Rättstavning 1 väljas.

Utvärdering

Antalet korrekt stavade ord utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximal råpoäng är 34 i respektive version.

Rättstavning 1 och Rättstavning 2 ger även god information om elevens handskrift och handmotorik vid skrivning.

Ordförståelse

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas allmänna förmåga att läsa och förstå ord och uttryck hämtade ur texter för aktuella åldrar.

Innehåll

Orden som prövas ingår i en fras som avslutas med fyra svarsalternativ där eleven markerar ett av dem. Uppgifterna ska lösas av eleven med tyst läsning och omfattar 40 ord eller uttryck. Orden tillhör ordklasserna substantiv, verb eller adjektiv och är hämtade ur skönlitterära texter och läromedel för mellanstadiet.

Utvärdering

Antalet korrekt lösta uppgifter utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximal råpoäng är 40.

Läshastighet 1 och 2

I DLS 4–6-Reviderad ingår två texter som mäter läshastighet: en text om ”Koka soppa på en spik” och en text om ”Kamratposten”.

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas läshastighet utifrån hur pass väl de har automatiserat ordigenkänningsförmågan, det vill säga förmågan att läsa snabbt med bibehållen förståelse. Ett annat syfte är att se hur många ord eleven hinner läsa per minut.

Innehåll

Tystläsningsuppgifter bestående av en sammanhängande text med uppgifter. Till texten ”Koka soppa på en spik” finns 38 parenteser och till ”Kamratposten” finns 39 parenteser. Testtiden för respektive text är begränsad till två minuter. Syftet med denna korta lästid är att försöka undvika eventuella trötthetseffekter och koncentrationssvikt hos elever.

Utvärdering

Elevens sist markerade parentes utgör resultatet för respektive text. Ju fler korrekt markerade parenteser, desto högre Staninevärde erhålls. Utöver detta går det även att beräkna läshastighet utifrån måttet antal lästa ord per minut genom att utgå från den sist markerade parentesen.

Läsförståelse

Syfte

Att få en uppfattning om elevernas förmåga att förstå olika typer av texter genom tyst läsning.

Innehåll

Testet innehåller fem korta texter med fem frågor till varje text. Alla 25 frågor är av flervalstyp, med 5 frågor per text. Varje fråga har fyra svarsalternativ varav ett är rätt. De fem texterna har inga rubriker, eftersom i en av frågorna ska eleven sätta en passande rubrik till texten.

Utvärdering

Antalet korrekt besvarade uppgifter utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Deltestet innehåller 25 uppgifter som också är den maximala råpoängen på testet.

Exempel

2
Konstruktion och standardisering av testen

Under hösten 2023 inleddes arbetet med revideringen av DLS för skolår 4–6 vars tidigare version var publicerad 2010. Utgångspunkten var att behålla DLS-konceptet intakt med deltest inom huvudområdena rättstavning, ordförståelse, läshastighet och läsförståelse. Syftet med DLS är att erbjuda en screening av basfärdigheterna i läsning och skrivning med normerade och standardiserade test genom elevernas hela skolgång. Därför var det av största vikt att bibehålla samma beprövade koncept och struktur även i den omarbetade versionen. Revideringen skulle därmed resultera i fyra deltest med nytt omarbetat innehåll.

Läsförståelsetestet som ingick i den föregående versionen av DLS 4–6 bestod av fyra längre texter med tillhörande frågor och på grund av det mer omfattande innehållet genomfördes testet vid två separata tillfällen. Efter en mindre revidering av Läsförståelsetestet 2022 hade en text med tillhörande frågor avlägsnats, varefter testet kunde genomföras vid ett testtillfälle. Dock hade behovet av en uppdatering av innehållet vuxit fram sedan utgivningen varför nya texter skulle tas fram. Till deltestet Läsförståelse konstruerades fem kortare texter med fem efterföljande flervalsfrågor till vardera texten, sammanlagt 25 frågor. Kriterierna som ställdes för de nya texterna var att de skulle upplevas som intressanta och stimulerande att läsa av mellanstadieelever, att de inte skulle vara för långa och att var och en av texterna skulle få plats på en A4-sida. Testet skulle kunna genomföras vid ett testtillfälle och poängen på de 25 frågorna skulle sammanräknas i bedömningen av en elevs läsförståelse.

Läshastighetstestet fanns i två separata versioner i den föregående versionen av DLS 4–6. Dessa versioner hade olika svårighetsgrad och lästid. Testen var konstruerade som så kallade lucktest med parenteser med tre ord insprängda i texten och elevens uppgift var att markera ordet som passade in i texten. Under omarbetningen av deltestet Läshastighet konstruerades två nya texter, även de med ett antal insprängda parenteser som dock endast innehöll två ord. Det ena ordet passade i texten och det andra var en distraktor. Det beslöts att lästiden skulle begränsas till 2 minuter per text och de två texterna skulle läsas efter varandra vid ett och samma testtillfälle. Precis som i de föregående versionerna skulle elevens uppgift vara att markera det korrekta ordet inom parentesen, med den viktiga skillnaden att det nu endast fanns en distraktor. Avsikten med den kortare lästiden var att minska effekterna av uttröttning. Parenteserna skulle fortfarande fungera för att försäkra sig om att eleven även förstått det hen läst, men med endast en distraktor i parentesen skulle läsflytet kunna bibehållas även genom parenteserna. Dessa ändringar antogs kunna ge en bättre uppfattning om elevens faktiska läshastighet. Resultatet skulle bedömas både utifrån antal rätt, för att försäkra sig om att eleven förstått texten, och antal lästa ord per minut.

För deltesten Rättstavning och Ordförståelse konstruerades ett antal nya uppgifter. Efter en granskning av uppgifterna i de tidigare versionerna i dessa deltest beslöts att ett mindre antal av dessa uppgifter kunde inkluderas för utprövning med nykonstruerade uppgifter. Det skulle i viss mån möjliggöra jämförelser mellan elevernas resultat från normeringen 2009 och 2024.

Pilotstudie

Pilotstudien med den nykonstruerade versionen av DLS 4–6 genomfördes under våren 2024 i ett tiotal grundskolor. Totalt 432 elever i årskurserna 4–6 deltog i pilottestningarna.

Efter analyserna av pilotdata och återkoppling från de deltagande skolorna gjordes små justeringar i ett par av uppgifterna i Läsförståelsetestet och i Läshastighetstestet. Pilotversionerna av Rättstavning 1 och 2 hade 35 uppgifter i respektive version. En uppgift kom att avlägsnas i vardera versionen. De slutliga versionerna av Rättstavningstesten innehåller därmed 34 uppgifter vardera. Pilotversionen av Ordförståelsetestet hade totalt 42 uppgifter varav två avlägsnades efter piloten och den slutliga versionen av testet innehåller 40 uppgifter.

Exempel

Normering och standardisering

Under oktober–november 2024 genomfördes normeringen och standardiseringen av samtliga fyra deltest i den omarbetade versionen, DLS 4–6-Reviderad: Rättstavning, Ordförståelse, Läshastighet och Läsförståelse. Sammanlagt 23 skolor deltog i normeringen. Skolorna rekryterades från såväl storstadsregioner som landsort i olika delar av landet.

Administrering av testen

Normeringstestningarna genomfördes under vecka 41–43 med möjlighet att komplettera testningar efter höstlovet, under vecka 45. Samtliga elever förväntades genomföra alla deltesten. I vilken ordning som deltesten skulle genomföras var inte av betydelse utan de kunde genomföras när det passade in i verksamheten. Det gick även bra att vara flera testledare på en klass.

Följande deltest ingick i normeringen:

Rättstavning 1 och 2 (20 minuter per version)

De två versionerna av testet gjordes vid två tillfällen. Ungefär häften av skolorna genomförde Rättstavning 1 vid första tillfället och Rättstavning 2 vid det andra. Den andra hälften av skolorna genomförde testen i omvänd ordning.

Ordförståelse (20 minuter)
Testet med 40 uppgifter gjordes vid ett tillfälle.

Läshastighet 1 och 2 (2 + 2 minuter)
Testet med två texter gjordes vid ett tillfälle.

Läsförståelse (35 minuter)
Testet med fem korta texter med fem frågor till varje text gjordes vid ett tillfälle.

Normgruppens sammansättning

Totalt 1 693 elever deltog i normeringen. Av dessa var 825 pojkar och 830 flickor. För 38 elever saknades uppgift på kön och modersmål, men även dessa elever kom sedan att inkluderas i den slutliga normgruppen. I tabell 3.1 redovisas antal pojkar och flickor och totalgrupp uppdelat på elevens modersmål, svenska eller annat, för de 1 655 elever där uppgift på både kön och modersmål fanns.

Könsfördelning

Som det kan avläsas i tabell 2.1 är antalet elever per årskurs i stort sett jämnt fördelat över de tre årskurserna. Även könsfördelningen är mycket lika i både de olika årskurserna och i totalgruppen med 49,8 % pojkar och 50,2 % flickor.

Tabell 2.1
Antal elever som deltog i normeringen och standardiseringen av deltesten i DLS 4–6-R uppdelat på modersmål (svenska eller annat), årskurs och kön samt totalgrupp med samtliga elever uppdelat på årskurs och kön.

	Årskurs	Pojkar	Flickor	Totalt
Svenska	**4**	220	220	440
	5	187	199	386
	6	208	175	383
	Totalt	**615**	**594**	**1209**
Annat	**4**	63	80	143
	5	83	80	163
	6	64	76	140
	Totalt	**210**	**236**	**446**
Totalgrupp	**4**	283	300	583
	5	270	279	549
	6	272	251	523
	Totalt	**825**	**830**	**1655**

Modersmål

Av samtliga elever i normurvalet har 73 procent svenska som modersmål. Enligt Skolverkets statistikrapport ”Elever och skolenheter i grundskolan – Läsåret 2023/24” hade cirka 73 procent av alla elever i grundskolan svensk bakgrund, det vill säga att de hade minst en förälder som är född i Sverige. Sammantaget kan detta antas visa att normurvalet i hög grad kan antas likna elevsammansättningen i dagens svenska skola med avseende på språkbakgrund.

Deskriptiv statistik

I tabell 2.2 kan avläsas att medelvärdet för samtliga deltest ökar från årskurs 4 till årskurs 6. Som förväntat fanns signifikanta medelvärdesskillnader för samtliga deltest mellan årskurserna.

Stapeldiagrammet (figur 2.1) visar en grafisk översikt av totalgruppens medelvärden för respektive årskurs och deltest.

Exempel